

Q&A Steendert

Kernboodschap

Staatsbosbeheer wil het natuurgebied De Steendert van 90 hectare bij Est verder ontwikkelen zodat het toekomstbestendig en afwisselender wordt voor mens, plant en dier. Onze wens is een mooi landschappelijk gebied met afwisseling van openheid en bos. Met ruimte voor poelen, nieuw bos en de waterplassen met rietkragen en de molen. Een gebied dat de waarde van de molen behoudt en waar we bijdragen aan CO2 vastlegging in het toekomstig bos. We willen dit doen in afstemming met de omwonenden en andere belanghebbenden in het gebied, daarvoor zijn gebiedsbijeenkomsten georganiseerd en is een excursie gehouden. We zouden graag ook kinderen betrekken in dit plan zoals bijvoorbeeld een boomfeestdag bij het planten.

Enkele vragen die we in de Steendert voorbij hebben zien komen:

Waarom is het inrichtingsplan aangepast en wat is er veranderd?

De gemeenteraad heeft aangegeven het inrichtingsplan uit 2023, met een groter oppervlak bos niet wenselijk te vinden op deze locatie. Het college heeft daarom Staatsbosbeheer gevraagd om het plan aan te passen vanuit het inrichtingsprincipe van een coulisselandschap. Dat betekent meer afwisseling van bos en 'open vensters', waarmee het huidige karakter van De Steendert behouden blijft en ook de originele kavelstructuur duidelijk zichtbaar blijft in het landschap. Er is daarom gekozen voor het realiseren van enkele kleinere percelen bos aan de west- en zuidzijde van het gebied zodat er meer afwisseling ontstaat tussen bosjes en graslanden. De openheid in het gebied rond de plassen en de molen blijft behouden. Ook blijven er diverse brede doorkijken open. Bij de locatiekeuze is rekening gehouden met zichtlijnen op de molen en de schaduwwerking op naastgelegen akkers en kassen.

Wat voor soort bos gaat er komen?

Er wordt een bos aangeplant met een verscheidenheid aan streekeigen loofhout- en struweelsoorten. Een divers bos met mantelzoomvegetaties aan de randen. Afhankelijk van de locatie en bodem en watercondities is er gekozen voor drie mengvormen; Eik- en Haagbeukenbos, Duurzaam populierenbos en Vochtig bos op de nattere delen. Elke vorm bestaat uit een menging van 5-6 boomsoorten, aangevuld met 5 struweelsoorten. Zie ook het beplantingsplan op de website.

Voor de bosaanplant wordt zo veel mogelijk autochtoon inheems plantmateriaal gebruikt en waar dit niet kan plantmateriaal van bekende herkomst (Nederlandse Rassenlijst voor bomen en struiken). Het mooie van dit plan is dat het een geleidelijke ontwikkeling is. Er wordt klein bosplantsoen aangeplant en het duurt minimaal 10 jaar voordat het voor het oog ook echt een bos is, waardoor je als mens echt meegroeit in deze ontwikkeling.

Waarom zijn de wandelpaden, parkeerplaatsen en hondenlosloopegebied weer verdwenen uit het inrichtingsplan?

In het eerste plan uit 2023 waren extra wandelpaden, een hondenlosloopegebied en 2 parkeerplaatsen opgenomen in het inrichtingsplan. Deze zijn er nu weer uitgehaald. Voor het hondenlosloopegebied en de wandelpaden komt dit omdat er meer graslanden behouden blijven. De graslanden worden beheerd door agrariërs en die willen geen honden in deze percelen hebben omdat hondenuitwerping gevaarlijk kan zijn ivm dierziekten. In het nieuwe plan is geen groot genoeg bos meer opgenomen om een wandelpad doorheen te leggen of hondenlosloopegebied te realiseren.

Staatsbosbeheer is een natuurbeheerder en wij krijgen nauwelijks geld voor het aanleggen en beheren van recreatieve voorzieningen en de handhaving. Wij hebben dus vanaf het begin aangegeven dat de nieuwe parkeerplaatsen alleen aangelegd kunnen worden als toezicht, beheer en onderhoud door de gemeente wordt opgepakt. Hier is nog geen vooruitgang in geboekt. Om het project verder te brengen is daarom nu alleen een vergunning aangevraagd voor de aanleg van het bos. De aanleg van parkeerplaatsen volgt een eigen spoor. Recent is in de gemeenteraad uitgesproken dat de gemeente het belangrijk vindt dat de parkeerplaatsen en een klompenpad er toch komen. Wij gaan hier graag over in gesprek.

Geven meer bomen en struiken niet meer faunaschade?

Met de voorgenomen ontwikkeling ontstaat een grotere biodiversiteit in het natuurgebied met water, riet, graslanden, bos en struweel. Deze afwisseling zorgt ervoor dat het ecosysteem op de Steendert een leefgebied vormt voor veel planten en dieren. Er zijn zorgen dat hierdoor de fauna en daarmee de faunaschade aan fruitbomen zal toenemen. Wij verwachten echter dat overlast van diersoorten eerder zal afnemen doordat er binnen het natuurgebied meer voedsel en schuilgelegenheid te vinden zal zijn én doordat het gebied ook voor de natuurlijke vijanden van deze soorten geschikter wordt. Roofvogels prederen op kleine vogels en zoogdieren, waaronder ratten en muizen. Dus nestgelegenheid (bomen) helpt weer om bijvoorbeeld een buizerd een kans te geven een handje mee te helpen de zaak in evenwicht te houden. Staat er alleen hier en daar een plukje struweel waar bijvoorbeeld mezen in broeden maar is het verder een cultuurlandschap van alleen intensieve graslanden en fruitboomgaarden, dan zullen die mezen de boomgaarden eerder opzoeken en de vruchten aanpikken. Niet voor niets leggen boeren die minder gewasbeschermingsmiddelen willen gebruiken/biologische boeren vaak akkerranden, houtwallen en struweelhagen aan rond hun percelen, dit gaat uit van hetzelfde principe; Hoe groter de natuurlijke ruimtelijke variatie (bos, water, struwelen, graslanden) in gebieden, des te minder directe schade aan de cultuurgewassen omdat de wilde soorten zich dan veel meer richten op hun eigen leefgebied.

Wat is het risico op een Roekenkolonie als er meer bos wordt geplant?

Roeken zijn echte koloniebroeders. Roekenkolonies bevinden zich vaak in vrijstaande, hoge, groepen bomen (vaak populieren) met weinig ondergroei, bij voorkeur langs snelwegen, treinsporen of kanalen (omdat ze deze gebruiken om te navigeren); ook wel in dorpen. In de buurt moeten voldoende bemeste graslanden liggen waar ze hun voedsel zoeken. Vanwege de locatie en omdat er op de Steendert een gemengd natuurlijk bos wordt aangeplant met een vrij kleine plantafstand, zal het bos (als het volgroeid is) niet aantrekkelijk zijn voor Roeken.

Worden de windrechten van de molen en het mooie landschap rond de molen voldoende geborgd?

De molen en de directe omgeving daarvan met de plassen is inderdaad landschappelijk zeer fraai en dit deel van de Steendert is ook ecologisch interessant met rietvogels en zeldzame wasplaten (paddenstoelen). Wij vinden dit een belangrijke waarde van de Steendert en in de gebiedsbijeenkomst van 7 juli 2023 is ook duidelijke naar voren gekomen dat omwonenden hier ook zo over denken. Recent is de openheid rond de molen versterkt door jonge opslag te verwijderen. Het molenbiotoop van 400 meter blijft vrij van nieuwe bosaanplant.

Waarom onderhouden jullie de wandelpaden niet beter?

Op dit moment zijn er geen officiële wandelpaden in de Steendert, alleen op het fietspad mag officieel gewandeld worden, al wordt er wel veelvuldig over de beheerpaden gelopen. Staatsbosbeheer is bereid om mee te werken aan het realiseren van een Klompenpad, de gesprekken hierover zullen nieuw leven in worden geblazen.

Worden er geen bestaande natuurwaarden om zeep geholpen met dit plan? Vogels verstoord?

Dit gebied heeft meer potentie dan er nu uitkomt. Door het gebied nu een impuls te geven met afwisseling van bos, struweel en graslanden levert dat voor mens en natuur meer variatie op. De aanwezige vogelsoorten zullen weinig last hebben van de bosontwikkeling op de voorgestelde delen van de Steendert omdat er voldoende graslanden behouden blijven en er in de omgeving van de plassen niet wordt aangeplant. Met name de rietvogels kunnen last hebben van bomen in de directe nabijheid van het riet omdat dit roofvogels aantrekt die op de rietvogels jagen. Maar rond de plassen willen we juist opslag verwijderen waardoor het landschap opener wordt. Bosaanplant zou daarnaast met name voor weidevogels nadelig kunnen zijn, het gebied is echter al niet geschikt voor weidevogels doordat er al vrij veel bomen staan. Er zijn dan ook slechts enkele waarnemingen bekend van weidevogels in de afgelopen jaren, deze vogels waren op doortrek en zijn alleen kort geland om te fourageren of rusten.

Is deze aanplant het resultaat van de maatschappelijk vrij omstreden en recent gesloten bomendeal tussen Staatsbosbeheer en Shell?

Shell sponsort inderdaad Staatsbosbeheer, dit is een sponsorcontract voor herplant van afgestorven Essenbossen door de Essentaksterfte. Voor meer informatie zie: <https://www.staatsbosbeheer.nl/wat-we-doen/bos-beheren/shell>.

In de Steendert willen we nieuw bos gaan ontwikkelen op graslanden, dit staat dus los van het sponsorcontract met Shell. Het bos in de Steendert wordt aangeplant in het kader van de Bossenstrategie van Rijk en provincies. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat Rijk en provincies samen een Bossenstrategie opstellen. Een belangrijke stap voor de toekomst van bos in Nederland. De grootste uitdaging hierbij is de ambitie voor meer nieuw bos in Nederland; 37.000 hectare.

Wat is de agenda van Staatsbosbeheer? Waarom willen jullie dit nou echt?

Het doel van de gebiedsontwikkeling van de Steendert is een impuls geven aan biodiversiteit en het bijdragen aan de Bossenstrategie. De biodiversiteit wordt gevarieerder als naast de graslanden, rietkragen en plassen er ook meer bos komt. Een gevarieerd bos met struweelranden, biedt een leefgebied aan een groot aantal soorten vogels, insecten en kleine zoogdieren. In de Betuwe zijn weinig bosgebieden aanwezig. Naar onze mening is de Steendert hiervoor heel geschikt.

Is dit plan wel afgestemd met Gemeente en provincie?

We hebben dit plan ook besproken met de provinciaal ecologen en deze zijn erg enthousiast, daarnaast is het plan getoetst aan provinciaal beleid. Het plan past binnen de gestelde kaders van de provincie.

We hebben regelmatig contact met de gemeente over de mogelijkheden van deze ontwikkeling binnen het bestemmingsplan en het Landschapsontwikkelingsplan. Hierbij is geconcludeerd dat er een omgevingsvergunning moet worden aangevraagd, deze is inmiddels in procedure. We zijn ook in gesprek over het realiseren van maatschappelijke wensen zoals parkeerplaatsen. Hier moet de gemeente aan mee willen werken omdat er een bestemmingsplanwijziging voor nodig is en het beheer en toezicht door de gemeente uitgevoerd moet worden.

Jullie willen toch alleen nieuw bos? Waarom vragen jullie mensen naar andere ideeën als daar geen geld voor is?

Wij wilden nadrukkelijk breder kijken dan alleen de bosaanplant. Als we dan toch aan de slag gaan in het gebied en er zijn kansen die meegenomen kunnen worden, dan doen we dat graag. Daarom is hier ook ruimte aan gegeven in de bijeenkomsten. Natuurlijk kunnen of willen we niet alle wensen uitvoeren, maar wat kan is meegenomen in de planvorming. Doordat het eerste inrichtingsplan is afgewezen zijn er helaas wel minder mogelijkheden voor recreatieve voorzieningen.

Waarom is het niet goed zoals het nu is?

Het gebied kent weinig variatie en de graslanden zijn laag in natuurkwaliteit. Door er meer afwisseling in te brengen met ook bos zal de biodiversiteit een impuls krijgen. Plek voor extra bos in Nederland is belangrijk in verband met de klimaatverandering en vastleggen van CO₂.

Waarom bos?

Bos en struiken zorgen voor een extra leefgebied voor allerlei andere planten en dieren. Daarbij komt dat bos aanleg zorgt voor extra vastlegging van CO₂ als bijdrage aan de klimaatverandering.

Het gebied was toch bedoeld als opvangplek voor ganzen? Krijg ik nu meer ganzen op mijn grond?

Het gebied is in het verleden aangewezen als foerageerplek voor ganzen en trekvogels. Daarna is het echter door de provincie aangewezen als natuurgebied met kruiden en faunairijk grasland. Door het bijbehorende voorgeschreven hooilandbeheer (zonder begrazing en bemesting) worden de graslanden, ten opzichte van de omgeving, relatief schraal. Hierdoor is er weinig eiwitrijk gras aanwezig wat de ganzen nou juist zo lekker vinden. Ze kiezen daarom liever de omliggende landbouwgronden om te foerageren. 's Nachts rusten ze wel op de plassen in de Steendert. Dit zal niet veranderen.

Wat verdienen jullie aan dit project?

De bosaanplant in de Steendert door Staatsbosbeheer gaat geen geld opleveren. Bosaanplant kost geld. Het landelijke programma nieuw bos van Staatsbosbeheer gaat uit van financiering door Staatsbosbeheer zelf, door andere overheden (ministerie en provincie) en door sponsors. Voor de Steendert is nog niet bepaald welke financier definitief hier aan gekoppeld gaat worden, waarschijnlijk een combinatie van voorgenoemde partijen. Het beheer van het bos zal via reguliere beheersubsidie van de provincie plaatsvinden. Hierin zijn de opbrengsten van houtoogst verrekend, al zal het nog tientallen jaren duren voordat er hout geoogst kan worden. Voor meer informatie over de beheersubsidie zie: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/index-natuur-en-landschap/natuurtypen/n16-bossen-met-productiefunctie/n16-04-vochtig-bos-productie-nieuws-per-01-01-2018/>

Algemeen over (nieuw) Bos:

Willen we meer bos om vervolgens weer meer CO₂ te kunnen produceren?

Bossen lossen het klimaatprobleem niet op, ze leveren wel een positieve bijdrage aan het beperken van de negatieve effecten van de klimaatverandering. Het is niet de bedoeling dit effect weer verloren te laten gaan, maar dat ligt buiten de invloed van Staatsbosbeheer.

Wat hebben de reductie van CO₂ en het oogsten en gebruiken van hout met elkaar te maken?

CO₂ dat in de atmosfeer komt blijft tientallen jaren aanwezig. Om de opwarming van de aarde tot max. 1,5 graad Celcius te kunnen beperken moeten we dus elke uitstoot van CO₂ vermijden. Wat we nu uitstoten en wat we 50 jaar geleden uitstootten zit grotendeels nog gewoon in de atmosfeer. Bomen 'verwerken' CO₂ tot hout. Indien we dat hout duurzaam benutten in houten producten is deze CO₂ langdurig vastgelegd. Daarmee reduceren we dus een heel klein beetje de CO₂ in de atmosfeer. Oudere bossen zetten nauwelijks nog CO₂ om in hout. Daarom is het regelmatig oogsten – en duurzaam benutten van hout belangrijk om continu CO₂ op te kunnen slaan uit de atmosfeer.

Is het extra bos niet gewoon nodig om bos dat verloren is gegaan te compenseren?

Nee, het compenseren van bos dat verloren is gegaan, bijvoorbeeld voor het herstel van andere soorten natuur, is een opgave naast het uitbreiden van het nu bestaande bosareaal. Ook aan die opgave voor extra bos werken we, en daarnaast planten we bossen terug voor hetgeen er vanwege het herstel van andere natuur verloren is gegaan.

Extra bos is zeker nodig om weer flink te kunnen kappen?

Nee. De mate waarin beheer, zoals kappen, plaatsvindt hangt samen met de functies van het bos. Hoofddoelstelling van de nieuwe bosaanleg is CO₂-vastlegging. Wel wordt steeds gestreefd naar een multifunctionele invulling en meekoppeling met andere doelen als biodiversiteit, recreatie, hout, landschap etc. Daarbij is uitgangspunt voor het nieuwe bos dat dit duurzaam en toekomstbestendig moet zijn. Zowel multifunctioneel – als natuurbos vragen om uitbreiding, dus het beheer van de nieuwe bossen staat niet op voorhand vast. En bovendien, in multifunctionele bossen oogsten we nooit meer dan de bijgroei, tegenwoordig 75 - 80%.

Die dunne boompjes die geplant worden helpen niet voor het klimaat, het duurt toch tientallen jaren voordat die CO₂ opslaan?

Nee. Zodra een boom leeft en groeit neemt hij CO₂ op, zo werkt de stofwisseling van een boom. Dus ook als hij nog heel jong is. Het is wel zo dat de hoeveelheid hout die er jaarlijks bij groeit in een bos afhankelijk is van de leeftijd en de boomsoort. Na een piekmoment als de bomen 'jong volwassen' zijn vakt de bijgroei weer af. En het is zeker geen argument om geen nieuw bos te planten. De bossen van de toekomst, moeten we vandaag planten.

Hoe harder een boom groeit, hoe meer CO₂ hij vastlegt. Oude bomen groeien nauwelijks nog en leggen dus ook nauwelijks nieuwe CO₂ vast. Als de boom sterft komt de CO₂ weer in de atmosfeer. Tenzij je iets van het hout maakt waardoor de CO₂ langdurig blijft vastgelegd.

Als de bomen groot genoeg zijn verdwijnen ze zeker als biomassa weer in de verbrandingsovens?

Nee, biomassa van Staatsbosbeheer is uitsluitend een restproduct van de reguliere hutoogst, omvorming naar andere soorten natuur en onderhoud van landschapselementen. Dit zal bij nieuw bos op de lange termijn pas aan de orde zijn, niet anders dan bij bestaand bos. N.B. De markt voor groene grondstoffen zoals houtsnippers is aanbod gestuurd, er wordt dus niet extra gekapt om aan een marktvraag te voldoen.

Waarom moet er in Nederland 10 % bos bij, daar is toch te weinig ruimte voor?

Bos is als vorm van grondgebruik bij uitstek geschikt om meerdere functies die voor de samenleving van belang zijn te combineren. In een dichtbevolkt land als Nederland is dat belangrijk. Voor uitbreiding van bos is ruimte nodig, bij voorkeur op plekken waar het grondgebruik niet optimaal is, zoals 'verrommelde stadsranden'. Nederland had, en heeft nog steeds in vergelijking met andere (West-Europese) landen weinig bos. Zo'n 10% van het landoppervlak is bos. Het bestaande bosareaal uitbreiden met 10 % gaat dus over 1 % van Nederland. Binnen het Natuurnetwerk gaat het om keuzes t.a.v. verschillende natuurtypen, daarbuiten gaat bosuitbreiding ook over functiecombinaties, bijvoorbeeld met wonen, werken, landbouw en waterberging. In Europees perspectief: in Duitsland en België is het aandeel bos bijvoorbeeld 30%. In Scandinavië nog vele procenten hoger. N.B. In 120 jaar van 3% naar de huidige 10% gaan was niet zo'n hele grote stap, bovendien: de oude naam voor Nederland was Holland, dat betekent 'houtland' of bosrijk land, er is dus nog veel meer bos geweest.

Meer bos, leuk hoor. Maar in Schoorl, op de Sallandse Heuvelrug etc. kappen jullie hele stukken weg?

Naast een klimaatprobleem hebben we ook een biodiversiteitscrisis. Veel plant- en diersoorten die afhankelijk zijn van meer open landschappen, hebben het heel moeilijk in Nederland. Als grote

natuurbeheerder wil Staatsbosbeheer deze achteruitgang helpen stoppen. Daarom kappen we soms bos om die soorten te helpen. We zijn daar wel terughoudend mee omdat we weten dat het maatschappelijk en vanwege het klimaat lastig is uit te leggen. De afweging van bos of andere natuur ligt formeel echter niet bij Staatsbosbeheer, maar bij het rijk en provincies als beleidsbepalers.

Meer bos gaat toch echt het klimaatprobleem niet oplossen?

Het levert wel degelijk een bijdrage aan het beperken van de gevolgen van klimaatverandering. Maar met meer nieuw bos alleen komen we er niet mee. De uitstoot van broeikasgassen moet omlaag. Als we ons beperken tot aanleg van nieuw bos is dat dweilen met de kraan open. Op de feitelijke uitstoot hebben we als Staatsbosbeheer niet veel invloed. Op het planten van nieuw bos in Nederland echter wel. Daarom planten wij nieuwe bossen.

Wat is klimaatslim bosbeheer?

Klimaatslim bosbeheer betekent dat aspecten van klimaatveranderingen worden meegenomen bij bosaanleg en -beheer, o.a. de volgende maatregelen:

- risicospreiding door bos gemengd aan te planten
- gebruik van soorten die goed tegen droogte en weersextremen kunnen
- bij inheemse soorten letten op herkomst van het plantsoen, vaker zuidelijke en oostelijke herkomsten
- op kleine schaal experimenteren met alternatieve, Europese soorten
- soorten gebruiken die de kwaliteit van bosbodem en groeiplaats positief beïnvloeden
- deze soorten inbrengen in monocultures
- de groeiplaats zo min mogelijk berijden, dus dunningspaden aanleggen en daar bij verjonging al rekening mee houden
- de waterhuishouding op orde brengen

Wat beschouwen jullie nu precies als 'bos'?

Iedereen snapt gevoelsmatig wel wat bos is. Totdat je een definitie moet geven en aan moet geven wat wel en niet tot het bos wordt gerekend. Een bos bestaat namelijk uit meer dan bomen en het verschil tussen de bruto-oppervlakte (bos en alles wat er bij hoort) en de netto-oppervlakte (alleen waar bomen staan) kan nogal verschillen. Daarom wordt er nog gewerkt aan de definitie van bos die we in het programma hanteren.

Je kunt in het licht van de klimaatverandering toch beter boomsoorten uit zuidelijker streken aanplanten?

Veel van onze bomen en struiken hebben zich door de loop van de eeuwen onder andere door invloed van het klimaat geleidelijk aan verplaatst door Europa en hebben ook in Nederland een plaats gevonden.

Een goed voorbeeld daarvan is de zomereik of Hollandse eik. Die kent een enorm groeigebied binnen Europa en komt zowel in Zuid- als Noord en Oost Europa voor. Naast de soort is dus ook de herkomst van belang. Daarnaast mengen we ook voorzichtig andere boomsoorten (van Europese herkomst) mee in de nieuwe bossen.